

5. Юваль Ной Харарі. Вийти за межі націоналізму. *Новое время*. 14.01.19. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/vijti-za-mezhi-natsionalizmu-2516725.html>

6. Yuval Noah Harari: Nationalism vs. globalism: the new political divide. URL: <https://www.english-video.net/v/ru/2695>.

Моїсеєва Ірина

СТАНОВЛЕННЯ АНДЕГРАУНДУ ЯК ЯВИЩА КУЛЬТУРИ В СРСР 1950-60 РР.

У статті розглядається явище андеграунду у тоталітарному суспільстві Радянського Союзу як культурний прояв протесту. Проаналізована історія та становлення феномену підпільної культури у 1950-60-х роках.

Ключові слова : андеграунд, Радянський Союз, мистецтво

The article examines the phenomenon of the underground in the totalitarian society of the Soviet Union as a cultural manifestation of protest. The history and formation of the phenomenon of underground culture in the 1950s-60s are analyzed.

Key words: underground, Soviet Union, art

Дослідження андеграунду сьогодні є вкрай актуальним і з наукової точки зору, бо з'являються все більше документів, що допомагають зрозуміти та дослідити це явище, так і з точки зору вивчення андеграунду як способу/форми боротьби з тоталітарною системою, як шляху пошуку свободи. Більше того, перехід андеграунду з контркультури в простір масової культури говорить і про його важливість і з точки зору соціальної антропології.

Досліджувати андеграунд вітчизняні та пострадянські історики починають одразу після розпаду СРСР, в західному науковому дискурсі цій темі увага почала приділятися ще у 1980-х роках. Серед найвідоміших істориків слід назвати М.Геллера, С. Коткіна, Н. Лебіну та інших. Підвищення інтересу до андеграунду пов'язано з переосмисленням радянського минулого та зміною ідеологічної парадигми, крім того лише починаючи з 1990-х років поступово у розпорядження дослідників починають потрапляти архівні документи.

Метою нашого дослідження є аналіз феномену андеграунду у Радянському Союзі, історія його розвитку.

Під андеграундом, який у середині минулого століття частіше називали «іншим/альтернативним мистецтвом», ми розуміємо представників мистецтва та культури, які йшли проти політичної та ідеологічної цензури. Однак, зачатки цього явища проявляються вже в 1930-40-х роках, а з 1950-х років андеграунд уже стає повноцінною течією радянської культури. Серед тогочасних митців був популярний вислів: «Мистецтво задля мистецтва».

Андеграунд у перекладі з англійської - підземелля або підпілля, позначає субкультуру, прихильники якої проголошують погляди і способи в творчості, що суперечать офіційно прийнятій культурі суспільства. Андеграунд протиставляється оверграунду і мейнстріму. [3, 82]

Чіткого і ясного визначення цьому явищу немає, і навряд чи може бути, оскільки будь-яке визначення має на увазі накладення обмежень. Прояви ж андеграунду надзвичайно різноманітні, деякі з цих проявів самі по собі не піддаються будь-якому опису. Однак вони включають в себе особливість, яка об'єднує їх – нонконформізм, що являє собою відстоювання діаметрально протилежної точки зору. Можна спробувати описати андеграунд як безперервний експеримент над собою, своєю свідомістю і одночасно експеримент над навколишнім світом.

Андеграунд як поняття і явище виник в США на початку 1950-х років і являв собою підпільну культуру, контркультуру, яка протистояла усім обмеженням і умовностям, що панували в суспільстві та означала усе некомерційне та експериментальне. Мистецтво андеграунду відкидає і порушує прийняті в суспільстві політичні, моральні та етичні норми і типи поведінки.

В СРСР андеграунд виник інакше. Партійне унормування життя, контрольована культура була єдино можливою, і все, що не вписувалося в радянський культурний та мистецький канон, як правило, ставало андеграундним. Тут виникає питання: не вписуваність в канон, тобто андеграундність – це визначення, насаджене тоталітарною ідеологією, чи самостійний вибір/акт прояву свободи? Адже будь-яке підпілля в СРСР носило виключно політичний характер. В цілому андеграунд досить типовий, адже там, де ідеологія намагається придушити, знищити все, що їй суперечить і не узгоджується з її ключовими ідеями, виникає протистояння цій ідеології. [1]

Андеграунд знаходить своє відображення майже у всіх сферах мистецтва. Найпопулярнішими серед молоді є музика і кіно. Так, партійна верхівка в період «відлиги» намагалась встановити культурні зв'язки із Заходом. У 1956 році перша виставка картин Пікассо у Радянському Союзі, у 1957 році – Всесвітній фестиваль молоді та студентів у Москві, у 1958 році – Міжнародний музичний конкурс ім. Чайковського, і у 1962 році – виставка художників у Манежі.

Радянська культура розвивалася у дуалістичному напрямі. Були прихильники соцреалізму, які з задоволенням виконували партійні замовлення та противники цього режиму. У 1950-ті рр. ХХ ст. поява так званих Ліозновської групи (Є. Кролівницький, Вс. Некрасов, Я. Сатуновський, Г. Сапгір, В. Хромов), групи Черткова (Л. Чертков, С. Красовіцький та ін.), "філологічної школи" (Л. Віноградов, М. Єрьомін, С. Кулле та ін.) стала проявом протистояння та боротьби як з радянською системою, так і з "офіційним" радянським мистецтвом.[1]

Основними напрямками радянського андеграунду були: соц-арт і концептуальне мистецтво та ін. Після розгрому виставки в Манежі в 1962 р, художники «Нереалісти» йдуть у підпілля, елементами їхньої повсякденності стають квартирні виставки, а також спроби вивезти свої твори на захід. Апогеєм протистояння влади і нонконформістів стала Бульдозерна виставка 1974 г., що отримала широкий резонанс в західних ЗМІ. Після 1974 г. починається масовий вихід художників за межі СРСР.

Отже, ми бачимо, що андеграунд як неофіційне, підпільне мистецтво зародилось на Заході як противага всьому мейнстімному та офіційному. Творчість митців у цей період була причиною суспільно-політичних змін, ідейних утисків та деформацією мистецьких понять і є закономірним явищем.

Список використаних джерел та літератури:

1. Айзенберг М. К определению подполья. Андеграунд вчера и сегодня // Знамя. – 1998. – № 6
2. Байтов Н. Андеграунд вечен - как вечны новации и поиск. Андеграунд вчера и сегодня // Знамя. – 1998. – № 6
3. Рябцев Ю.С. Хрестоматия по истории русской культуры: Вторая половина XX в. – М., 2004.
4. Савицкий С. Андеграунд (История и мифы ленинградской неофициальной литературы). – М., 2002.

Pogrebna Alisa

THE PHENOMENON OF ORANGE REVOLUTION AS AN EXAMPLE OF “NEW” UKRAINIAN NATIONALISM

The aim of the study is to examine the nature of Ukrainian nationalism emerged during and after Orange Revolution in 2004. The essay involves a historical overview of the term «nationalism» in Ukrainian public debate as well as the essence of Ukrainian nationalism in modern Ukraine.

Keywords: *Nationalism, Orange revolution, Ukraine, nationalists.*

Definition of the Ukrainian nationalism can be examined from very different perspectives in regard to the historical time-frame, region or even the interpretation of the term «nationalism» itself. During Ukraine being either divided between Russian Empire and Austrian Empire, or as a part of USSR; after the WWII or after gaining independence in 1991, the term «nationalism» can be understood in various ways. On the first meeting of the Congress of Ukrainian Nationalists in 1995 the interpretation given was:

«When it comes to nationalism, different people put their own meaning into this concept. Some say about "democratic" nationalism, some – about "integral". Some emphasize the so-called "liberal" nature of nationalism; some say "authoritarian". We will use only one definition of nationalism – Ukrainian» [2, 41].

Taking into account numerous Ukrainian nationalist organizations that emerged during XIX-XX centuries, they sometimes not considered as separate